

## СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Албена Стаменова**, СУ „Св. Климент Охридски“,  
за дисертацията на **Галина Стоянова Кръстева**

на тема:

**„Преводни трансформации при глаголните категории в  
български и полски език (причастия и деепричастия)“**

за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“**  
по направление 2.1. Филология (теория и практика на превода)

Дисертацията на Галина Кръстева се състои от увод, три глави и заключение, в общ обем от 231 стр. Неразделна част от нея са две приложения, първото от които съдържа полските причастия и деепричастия от книгата на Олга Токарчук „Ден дневен, дом нощен“ и превода ѝ на български език от, а второто – българските нелични глаголни форми от цикъла разкази „Старопланински легенди“ на Й. Йовков и превода му на полски език. Библиографията към дисертационния труд съдържа 40 заглавия, изписани на кирилица, 3 интернет източника и 2 анализирани произведения.

В **увода** е обоснована актуалността на изследването и избора на негов *обект* – споменатите литературни произведения. *Предмет* на изследването са **неличните глаголни форми причастия и деепричастия в двата изходни текста и съответствията им в преводите на тези текстове**. *Целта* на труда е **„да установи, систематизира и анализира преводните трансформации при предаването на причастията и деепричастията от български на полски език и обратно“**. За постигане на целта авторката си е поставила следните изследователски задачи: **да се ексцерпират от двата гореспоменати текста всички фигуриращи в тях причастия и деепричастия; да се проследят и анализират преводните съответствия, които изходните форми получават, като се илюстрират различните преводни двойки с конкретни примери; да се установят, систематизират и типологизират видовете преводни трансформации при предаването на неличните глаголни форми в български и полски език; да се установят и анализират приликите и разликите при превода (съответно при видовете преводни трансформации) на причастията и деепричастията от полски на български и от български на полски език**.

Задачите пред изследването са разумно формулирани и достатъчни с оглед постигането на целта.

В **първата глава** от дисертацията: **„Видове причастия и преводни трансформации“** са поставени теоретичните основи на труда. Изложени са основните постановки относно видовете, същността и характеристиките на

сегашните и миналите деятелни причастия, миналите страдателни причастия и деепричастията в полското и българското езиковедие. Специално внимание е отделено на адекватизацията и полупредикацията при причастията.

В тази глава са очертани и основните положения в теорията на превода относно понятието „преводна трансформация“ – определения, видове и класификации. Като основа за по-нататъшната си работа авторката поставя класификацията на преводните трансформации като граматични (морфологични, синтактични и словоредни) и лексикални. Авторката показва много добра библиографска осведоменост и активно отношение към граматичното и транслатологичната теория.

**Втората глава:** *„Превод на полските причастия и деепричастия на български език“* разглежда и анализира откритите в оригиналния и преводния текст причастни и деепричастни форми. Материалът е изложен по видове нелични глаголни форми, цитиран е общият им брой, открит в изходния текст, определени са начините на предаването им и вида преводна трансформация. Като илюстрация са приведени и анализирани обикновено по два примера от оригинала съответстващия му превод. Главата завършва с раздел, обобщаващ в количествено и качествено отношение резултатите от извършения анализ. Обособяването на такъв раздел е добро решение относно представянето и осмислянето на значителния брой анализирани случаи, което става добра основа за по-мощни обобщаващи изводи в заключението на труда.

Пълният обем на изследвания в тази глава материал е представен в **Приложение № 1.**

**Третата глава** от труда е озаглавена: *„Превод на българските причастия на полски език“*. Тя е конструирана и изпълнена по аналогичен на предходната глава начин. Целият отнасящ се към нея материал е изложен в **Приложение № 2.**

В **заключението** са представени основните изводи от количествения и качествения анализ на преводните трансформации, които могат да бъдат наблюдавани при предаването на причастията и деепричастията между полски и български език в разглежданите две произведения и преводите им. Тук се съдържат важни наблюдения както относно състоянието на разглежданата категория думи във всеки от езиците, така и относно възможностите за превода им, продиктувани от спецификата на всяка отделна езикова система и от индивидуални преводачески решения.

Най-ярките случаи на езикова асиметрия са липсата в български език на минало (предварително) деепричастие и на предикативни форми на -но/-то (формално наличие в български има, но функционално те са слабо представени). Според изследвания от Галина Кръстева материал в първия случай предпочитани средства за предаването на миналото деепричастие са сегашно деепричастие и подчинено обстоятелствено изречение. Във

втория случай предаването на полските форми на -но/-то е много разнообразно, което дава възможност да се направи извод за смислова и прагматична разлика на тези формално еднакви форми в двата езика.

Един вид асиметрия, но породена от особеностите на текста на Й. Йовков, а не от особеностите на езика, наблюдаваме по отношение на още две форми. В полския текст на второ място по честотност са сегашните деятелни причастия, а в българския текст те на практика отсъстват (употребени са едва 3). По същия начин стои въпросът с деепричастията, които са добре представени в полския текст, а в българския език не са засвидетелствани изобщо. За стабилизирането и усиляването на употребата на този вид причастие и на деепричастието в българския език на съвременния етап говори фактът, че в абсолютното си мнозинство те са преведени от полски на български чрез същия по вид нелични глаголни форми.

Забележима е разликата във функционалния статус при миналите деятелни причастия и в двата езика. В полски те са силно адективизирани и дори не се обособяват като отделен вид нелични глаголни форми, а се концептуализират като прилагателни имена (в разглежданата работа по отношение на полския език те са обособени като отделен разглеждан клас по етимологични и словообразователни причини). В български, обратно, миналите деятелни причастия са много активна категория (и засвидетелствана в многобройни примери в изследвания текстна Й. Йовков). Те също са подложени на адективизация. Вероятно именно тя обуславя при взаимния им превод да се предпочита същата по вид нелична глаголна форма, наред с други средства.

Най-често употребявани и в двата изходни текста са миналите страдателни причастия, които в преобладаващото си мнозинство са преведени със същите по вид причастия. Това свидетелства за стабилния функционален статус на тези нелични глаголни форми в двата езика.

Обработката на емпиричния материал дава основание на Г. Кръстева да отбележи тенденцията и в двата превода да се търсят абсолютни преводни съответствия при всички възможни девербативи, както и да констатира, че най-широка палитра от преводни съответствия е разгърнатата при предаването на най-често употребяваните в езика нелични глаголни форми. При това извършените преводни трансформации са описани и класифицирани детайлно. Принос към транслатологичната теория е така наречената от дисертантката „комплексна трансформация“, която се проявява на ниво словосъчетание и се изразява чрез по-дълбокото ѝ трансформиране на повече от едно ниво.

Структурата на дисертационния труд на Галина Кръстева отговаря на поставените изследователски задачи, които са изпълнени с познаване на теорията и с добросъвестно събиране и аналитична обработка на

емпиричния материал. Приложенията към работата представят в пълнота екцерпирания от текстовете материал, което дава възможност за разширяване на наблюденията върху него и за използването му за различни практически цели, например в обучението на студенти по теория и практика на превода. Изводите от изследването са принос към съвременните славистични изследвания.

Авторефератът към работата съответства на съдържанието ѝ и добре го представя.

Всичко гореизложено ми дава основание да направя извода, че представената за защита работа на Галина Кръстева отговаря на изискванията за дисертационен труд и да предложа на уважаемото научно жури да присъди на дисертантката научната и образователна степен „доктор“, за което аз самата също ще гласувам.

Доц. д-р Албена Стаменова

15. IV. 2019 г.  
София